

ЛИСТИ ДО РЕДАКЦІЇ

УДК 330.10

В. В. ОГНЕВИЙ,
пенсіонер, м. Черкаси

ТРУДО-ВАРТІСНА ОСНОВА МОНЕТАРИЗМУ. ЗЕРНОВАЛЮТНИЙ СТАНДАРТ – WES

У статті запропоновано синтез теорії трудової вартості і кількісної теорії грошей, що через реінкарнацію монетарної доктрини на базі трудової теорії вартості дає міцну прив'язку грошової системи до трудо-змістовної суті матеріального виробництва. На основі ринкової оцінки еталонного «IGC-зерна», як одиниці вартості, розроблена наднаціональна грошова система – Зерновалютний стандарт WES. Методологічним інструментарієм дослідження являється класична (марксистська) політекономія, а саме: трудова теорія вартості та теорія додаткової вартості, яку підсилює кількісна теорія грошей. Органічне інтегрування кількісної теорії грошей в теорію трудової вартості при наявності грошової системи Зерновалютного стандарту WES підсилює політичну економію як повноцінну прикладну економічну науку, при повному одночасно поглинанні решти сучасних напрямів і течій у сфері економічних наук, насамперед, – домінуючого нині «маржиналізму». В практичному вимірі «Зерновалютний стандарт – WES» є викликом сучасній системі «Спеціальних прав запозичення – SDR». Політекономічний монетаризм на засадах валютної системи WES покликаний збалансувати світові фінанси на основі вартісно-грошового паритету.

Ключові слова: закон вартості, монетаризм, зерновалютний стандарт WES.

Постановка проблеми. В основі функціонування вільно-ринкової економіки два базові закони:

1. *Закон нагромадження* – діє з давніх-давен і за будь-яких умов, як ринкових, так і позаринкових, являючи собою виробництво додаткового продукту та зворотне спрямування такого, зазвичай у видозміненій (в ринкових умовах – вартісній) формі, знову ж таки у виробництво, забезпечуючи його розширене відтворення;

2. *Закон вартості* – діє лише в ринкових умовах, забезпечуючи еквівалентний товарообмін та раціональний перерозподіл додаткового продукту (у вартісній формі) в процесі зворотного спрямування його у

розширене відтворення товарного виробництва з розрахунку рівновеликої вартісної віддачі від рівновеликих капіталовкладень.

Закон нагромадження має забезпечити якомога ефективніше накопичення все більшої маси додаткової вартості з метою перетворення її у капітал (капіталізація додаткової вартості) задля економічного виживання товаровиробника в конкурентній боротьбі. Прогресуюче нагромадження капіталу в індустріальну епоху забезпечується за рахунок експлуатації на високотехнологічному виробництві стрімко зростаючої маси живої праці умовних одиниць найманої робочої сили – УОРС-Труда, при кількісному одночасно скороченні найму робочої сили фізичних осіб – РСФО, що спонукає тенденцію до підвищення норми підприємницького прибутку.

Закон вартості, орієнтуючись на споживчий попит, забезпечує реінвестиційний перерозподіл додаткової вартості у сфері суспільного виробництва до єдиної в масштабах економіки середньої норми прибутку, тим самим формуючи ринкове ціноутворення на ґрунті товарообмінної еквівалентності. Еквівалентний товарообмін та раціональна реінвестиція – нерозривно-двостороння суть єдиного процесу формування вартісних параметрів: ринкове ціноутворення коригує перерозподіл інвестицій у виробництво із розрахунку на середню норму прибутку, що, в свою чергу, призводить на ринку до товарообмінно-еквівалентного формування вартості на базі ціни витрат виробництва:

ВАРТІСТЬ (в ціні) \geq \leq СОБІВАРТІСТЬ + ПРИБУТОК середній

Відтак, *Закон нагромадження капіталу* діє на мікроекономічному рівні, в межах окремо взятих підприємств. Тоді як *Закон трудової вартості* діє на макроекономічному рівні, в масштабах всієї економіки. Перший із них, через спонукання приватного власника до несамовитої боротьби за економічне виживання власного бізнесу, стимулює рушійну силу економічного зростання. Другий, через спонукання приватного власника орієнтувати свій бізнес на споживчий попит, раціонально упорядковує це зростання відповідно до суспільних потреб. Обидва закони є природними і не вимагають зовнішнього з боку держави впровадження: на практиці вони автоматично спрацьовують самі по собі в момент здійснення будь-яких торгівельно-комерційно-підприємницьких операцій незалежно від усвідомлення цього факту їх суб'єктами. Чи має сенс хоч яка-небудь регулююча при цьому роль держави?..

Звісно, що на мікроекономічному рівні управління процесом продуктивного нагромадження капіталу та економічного виживання – особиста справа самого підприємця. І втручання держави в даний процес зайве. Окрім встановлення оптимальних ставок загального оподаткування.

А ось на макроекономічному рівні управління процесом збалансованого функціонування та розвитку капіталістичного виробництва з якогось моменту (на який буде вказано нижче) вимагає певної уваги держави. Справа в тому, що Закон вартості ефективно може справлятися зі своєю функцією раціональної реінвестиції додаткової вартості у виробництво до середньої норми підприємницького прибутку, відтак, – товарообмінної на ринку еквівалентності (ціноутворення), лише за умови відповідності маси грошей в економіці загальній масі вартості в ній. Не можна сказати, що вчені-економісти цього не розуміють. Кількісна теорія грошей стверджує: емісійне нарощування грошової маси має відповідати темпам зростання валового продукту. Даній теорії, однак, бракує прив'язки грошової системи до трудозатратно-вартісного підґрунтя. А це призводить до того, що на практиці від економіки традиційно продовжують вимагати неможливого: розвиватися вищими темпами, аніж вона на те здатна. Не розуміючи при цьому, що темпи економічного зростання обмежені наявним приростом маси живої праці у сфері матеріального виробництва. У вік науково-технічного прогресу такий приріст відбувається за рахунок нарощування інтелект-потенціалу робочої сили: якими б, однак, стрімкими не були ці темпи – вони мають свою межу. З іншої сторони, не вгамовуються наполегливі спроби «вирівняти» економічне зростання, нівелювавши його циклічні коливання. Марна справа. Економічні кризи товарного (саме товарного!.. а не фінансового) перевиробництва цілком нормальне, ба більше, здорове явище вільно-ринкової економіки, оскільки являються наслідком закономірного відставання платоспроможного попиту від пропозиції на величину нагромадження капіталу. І аж ніяк не дефіцитом грошової маси в обігу. Нерозуміння таких ось елементарних істин не могло не спотворити монетарні заходи регулювання економіки в сучасному світі та дискредитувати саму ідею монетаризму. Пройшовши випробування на практиці в останню чверть ХХ століття, монетаризм, в кінцевому підсумку, зазнав фіаско. Які причини такої невдачі?..

Насамперед, монетарна практика вимагає певного, досить тривалого часу в умовах політичної стабільності та соціального спокою. Аби, емісійно задавши щорічний приріст грошової маси на відсоток, що відповідав би середньорічним темпам зростання валового продукту, діждатись, зрештою, кінцевого результату економічного експерименту. Чи були такі умови в 70-80-ті роки минулого століття?.. – Аж ніяк ні! Протидія «комуністичній» експансії СРСР, що вимагала від Заходу форсованих темпів мілітаризації економіки, та світова енергетична криза з її катастрофічними перепадами цін на енергоносії (період 1973-1983 рр.) аж ніяк не сприяли практичній реалізації довгострокових рецептів прикладного монетаризму. Відтак, подолавши галопуючу інфляцію 70-х рр., монетаризм дуже швидко спіткнувся на проблемі реального

управління грошовою масою (таргетування грошовими агрегатами) і зазнав поразки: «стискання» грошової маси та, як наслідок, злет процентних ставок призвели до рецесії початку 80-х рр.

Проте, справа не лише в об'єктивно дуже несприятливих умовах проведення монетарного експерименту, але й в нікчемності теоретичного обґрунтування монетарної концепції. – Досить здорової за своїми намірами. Альтернативи якій, до речі, окрім збанкрутілого кейнсіанства, не існує («соціалістична» патологія до уваги не береться). Монетарна модель єдина із усіх існуючих, що максимально поважає об'єктивні закони економічного саморозвитку при мінімумі державного втручання в економіку. Тому є нагальна потреба повернутися до основ монетарної доктрини, але на цей раз на концептуальних засадах теорії трудової вартості.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Відкривши фундаментальну працю М. «Кількісна теорія грошей», спробуємо розібратись в його доктрині.

«Количественная теория – это прежде всего теория спроса на деньги», – стверджує М. Фрідман і далі дає визначення грошам: *«Пять основных форм богатства: 1. Деньги (M), трактуемые как требования или как товарные единицы с фиксированным номинальным значением; 2. Облигации (B)...; 3. Акции (E)...; 4. Физические блага (C); 5. Человеческий капитал (H)»* [1].

Отже, славетний економіст ставить гроші, як «багатство», в один ряд з фінансовими активами, матеріальними речами та робочою силою. – No comments! Не дивно, що у М. Фрідмана: *«Анализ спроса на деньги... формально может быть отождествлен с анализом спроса на потребительские услуги»* [1].

По М. Фрідману: *«Ядро всей монетарной теории:*

1. Фундаментальное различие между номинальным и реальным количеством денег (нижче по тексту М. Фрідман конкретизує: «1. Номинальное количество денег определяется в первую очередь их предложением; 2. Реальное количество денег, или количество денег в реальном выражении определяется прежде всего спросом на деньги»);

2. Кардинальное отличие перспектив, открывающихся перед отдельным индивидуумом и обществом в целом при изменении номинального количества денег... (2а) Другой способ выражения второго принципа состоит в важности различия уравнений: потока (сумма трат равна сумме полученных, или объем конечных полученных услуг равен объему произведенных услуг) и запаса (сумма индивидуальных запасов наличности равна ее полному запасу в обществе)» [1].

Політекономії в класичному її розумінні, як бачимо, у М. Фрідмана і близько немає. А тому всілякий інтерес до «кількісної теорії грошей» в його інтерпретації зникає, і хочеться лише покласти на авторитетне джерело в

трактуванні положень даної концепції: *«Невідповідність грошового попиту та пропозиції, нестабільність грошової пропозиції визнається (монетаризмом – В.О.) головною причиною циклічних коливань в економіці... Відповідно до того, що попит на гроші є стабільним, основною причиною інфляції, так само як і циклічних коливань, визнано зміни у пропозиції грошей... Важливим елементом концепції монетаристів є теза про екзогенний, тобто автономний, незалежний від функціонування економічної системи характер зміни грошової маси. Автономність грошової маси підкреслюється особливим, позаекономічним способом введення її у канали обігу... Цим підкреслюється ключова ідея – зміни грошової пропозиції "нав'язуються" господарству ззовні, не виступаючи реакцією грошової сфери на попередні зміни у сфері виробництва. Така "емісія" грошей ігнорує вплив виробничої сфери на грошовий обіг та різницю між окремими категоріями грошей (грошовими агрегатами)» [2].*

Таким чином, гроші, відповідно до фрідманівської доктрини, поза виробничою сферою людської діяльності, а нерегульованість грошової емісії – головна причина циклічних коливань в економіці. Чи варто після цього дивуватись банкрутству монетарної політики на практиці?

«Монетаризм, – пише російський економіст С.Р. Моисеев, – достиг интеллектуального и прикладного триумфа во второй половине 1970-х годов... Таргетирование денежного предложения было взято на вооружение ЦБ ведущих стран... Для достижения ценовой стабильности он рекомендовал управлять денежным предложением... Однако, его практические советы по таргетированию денежных агрегатов потерпели неудачу... «Прагматичный» монетаризм потерпел фиаско из-за невозможности управлять денежным предложением со стороны центрального банка в силу неустойчивости денежного мультипликатора, наличия финансовых инноваций, несовершенства финансового сектора и других проблем» [3].

Зауваживши, що *«ДКП (денежно-кредитная политика) должна быть ориентирована на долгосрочный результат»*, далі автор конкретизує: *«Таргетирование денежного предложения отклонялось от теоретических установок монетаризма по нескольким направлениям. Во-первых, в качестве цели политики были выбраны широкие денежные агрегаты, менее контролируемые, чем денежная база... Во-вторых, управление денежным предложением осуществлялось не напрямую, а опосредованно. Вместо операций на открытом рынке, как предлагали монетаристы, оно происходило через процентные инструменты и обязательные резервные требования, которые влияли на процентную ставку денежного рынка. В-третьих, центральные банки никогда не декларировали, что будут и могут достигать объявленные цели политики. Эти цели носили среднесрочный характер, и ЦБ*

мог произвольно отклоняться от них в краткосрочном периоде. Это обесценивало их как номинальный якорь и удаляло денежные власти от правил ДКП... Хроническое несоблюдение целевых ориентиров денежных агрегатов в 1980-е и 1990-е годы привело к признанию провала таргетирования денежного предложения... Провал привел к потере монетаризмом репутации и к изгнанию его с научного Олимпа»[3].

Останнє десятиліття, однак, з огляду на провальну пост-монетарну економічну політику та світові економічні кризи 1998-го та 2008-го років, монетаризм переживає певний ренесанс. «На современном этапе развития, в 2005-2010 гг., монетаризм получил название «новый»[3]. «Отличительной особенностью нового подхода стало использование институциональных идей в макроэкономическом анализе»[4]. Що собою являє «новий» монетаризм?..

«Несмотря на то, что в «помолодевшем» монетаризме тон задают академические исследователи ФРС США, центральные банки считают представителей новой школы экономической мысли, по большей части, сектой схоластиков, далеко ушедшей от Фридмена с его прикладными исследованиями... В настоящее время его достижения не выходят за рамки моделирования... Главной отличительной чертой «нового» монетаризма выступает моделирование микроэкономических основ денег, описывающих их обмен на товары» [3].

Кавицкая И.Л. (НИУ ВШЭ) підтверджує: «Главным достижением моделей второго поколения стало введение нового микрообоснованного механизма формирования цен невальрасовского типа» [4]. В контексті «нового механізму ціноутворення», зокрема: «Встреча продавца и покупателя сопровождается определенными проблемами... Первая проблема: несовпадение места нахождения потенциальных продавцов и покупателей... Вторая проблема: для совершения обмена покупатель и продавец должны встретиться друг с другом... Третья проблема: покупатель должен встретиться с продавцом именно того товара, который он хочет купить...» [4]. Далі – величезна піраміда формул і математичних розрахунків, за якими слідує висновок: «Предложенный монетарными моделями поиска механизм ценообразования дает экономической теории альтернативный новому кейнсианству способ эндогенного введения цен в модели» [4].

Принагідно нагадати суть ціноутворення за теорією трудової вартості. Без жодної, до речі, формули. Вартість товару (в ціні) є ринкова оцінка абстрактної трудоемкості товару, що включає в себе усереднений в масштабах економіки увесь комплекс конкретних трудозатрат, починаючи від чийхось ідей, організація та, власне (і головне), виробництво продукту і до доставки його на

ринок. А ось доставка покупців на ринок взагалі не має ніякого впливу на вартість (в ціні) товару.

Те ж саме стосується адекватної ціни на товар. *«Вопрос об оптимальных ценах обсуждается уже более ста лет, но убедительного ответа получить пока не удалось»* [1], – бідкається М. Фрідман. Відповідь трудової теорії вартості: оптимальною ціною товару є ціна, за якою реалізація товару дає середню норму підприємницького прибутку. Теж без жодної формули.

А от «ринкову рівновагу», згідно ТТВ, встановлює Закон вартості шляхом вільного переливу капіталу = трудоресурсу у сфері виробництва до єдиної в масштабах економіки середньої норми прибутку, врівноважуючи тим самим пропозицію з попитом на основі оптимального ціноутворення. І аж ніяк не кількість грошей (як «багатства») в обігу врівноважує ринок.

«Аргументація» класичного монетаризму вражає своєю нікчемністю.

Звичайно, кількісна теорія грошей має неабиякий сенс: емісія грошових знаків (на паперових чи то електронних носіях), як образних виразників трудозатратно-вартісної ємкості багатства, має приростати в такт зростанню всієї маси добутого працею матеріального багатства. – Без сумніву. І макроекономічна теорія монетаризму в цьому абсолютно права. Але коли справа доходить до теоретичного обґрунтування даного постулату його авторами, то виходить, що не приріст маси живої праці визначає зростання валового продукту, а грошова емісія. Те ж саме стосується циклічних коливань: не процес нагромадження капіталу призводить до зниження платоспроможного попиту, а... дефіцит грошей в обігу. Звідси емпірично-примітивний висновок: додаєш грошову масу в обіг – запобігаєш рецесії і, відповідно, стимулюєш економічне зростання. Теж правильно, до певної міри. Але вади наукового обґрунтування доктрини роблять занадто її вразливою на практиці. Тому не дивно, що, подолавши згубні наслідки кейнсіанської стагфляції та показавши в 70-80-роки вражаючі результати економічних успіхів у деяких країнах, монетаризм надалі не витримав випробувань... насамперед, розгнужаною грошово-кредитною емісією, що, врешті-решт, завела економіку тих же країн в боргову прірву. Чому так сталось?

Монетаризм, як макроекономічна теорія, розроблявся в 50-60-роки ХХ століття в епоху золотовалютного стандарту і явно був розрахований на золото-стандартне наповнення американського долара як наднаціональної грошової одиниці. А ось впровадження в практику монетарних заходів відбулося вже після ліквідації Бреттон-Вудської системи, коли долар втратив фіксовану прив'язку до золота. В чому тут проблема?

Основним постулатом монетарної доктрини, як відомо, являється т. зв. «Рівняння Фрідмана»: $\Delta M = \Delta P + \Delta Y$. – Приріст грошової маси в економіці має

визначатися сумарним приростом очікуваної інфляції + темпами приросту реального ВВП (в сумі – номінального ВВП). – Логічно, в певному сенсі. Але Одна справа, коли грошова одиниця має під собою реальне матеріально-вартісне підґрунтя. Зовсім інша справа, – відсутність такого підґрунтя. Тим більше, що за сучасними методиками взагалі *«показник ВВП не відображає багатьох аспектів суспільного життя»*[5]. За умов пустотілої (паперово-доларової) грошової одиниці, невизначеності «оптимальних цін» та сумнівних показників ВВП, «Рівняння Фрідмана» є не що інше, як монетарне накручування «пустого» на «порожнє» і навпаки – «порожнього» на «пусте». – Комулятивний ефект прогресуючого самообману. В цих умовах кредитно-грошова емісія, врешті-решт, і «зірвалась з прив'язі». До чого це призвело? А до того, що нині світова економіка поставлена перед явно аномальним фактом, коли загальна сума наявних (у формі грошей, цінних паперів, банківських рахунків, тощо) пред'явників на матеріальне багатство в рази перевищує сукупну масу реального багатства [6]. Загальний світовий борг на 2018 рік при цьому сягнув астрономічних \$244 трлн, що складає 318% світового ВВП [7]. Ось що означає відірваність грошової системи від матеріально-вартісної бази та фінансова безгосподарність.

Формулювання цілей статті. Авторське дослідження, враховуючи проблемність сучасної макроекономічної політики, має на меті кардинально модернізувати монетарну концепцію, поставивши її на трудозатратно-вартісну основу. Тобто, інтегрувати монетаризм в трудову теорію вартості. А це вже політекономічний монетаризм. При цьому трудозатратно-вартісний фактор має стати (в теоретично-експериментальному порядку авторської розробки) фундаментом наднаціональної грошової системи – Зерновалютного стандарту WES. Бо без міцної грошової одиниці, що спиралася б на трудо-вартісний фундамент, політекономічно-монетарна доктрина – пустотілий теоретичний каркас. Амбіційність проекту обумовлена неможливістю в сучасному глобалізованому світі створити національно ізольований оазис фінансової стабільності. Всілякі спроби побудувати економічно процвітаючий «комунізм» в окремо взятій країні на базі національної грошової одиниці глобалізаційні процеси неминуче зведуть нанівець (окрім хіба-що деяких країн, що спромоглися б на агресивну політику експортної експансії). Тому докорінне реформування світової валютної системи варто розпочинати на глобальному рівні. І вже потім, на цій основі, вибудовувати стратегію державного регулювання національних економік на засадах поваги до свободи конкурентного підприємництва.

Виклад основного матеріалу. Фактор грошового обігу являється центральним пунктом будь-якої економічної доктрини, що претендує на роль

прикладної у визначенні державної макроекономічної стратегії. Тому, для початку поставимо, здавалося б, риторичне питання: власне, що таке гроші? – В паперовому чи то електронному вигляді (золото, як і решта мінералів, є товар).

З точки зору трудової теорії вартості відповідь очевидна: ГРОШІ є умовний символ, образ, знак чого? – Вартості. А що таке вартість?

ВАРТІСТЬ, згідно авторській версії, є ринкова ОЦІНКА зречевлених в товарній продукції абстрактних (суспільно-необхідних) трудовитрат на виробництво даної продукції. Відтак ГРОШІ є умовний ЗНАК ринкової ОЦІНКИ (тобто ВАРТОСТІ) зречовленого в товарній продукції обсягу трудовитрат. Гроші як інструментарій вартісної оцінки. Доречною тут буде аналогія з оцінюванням учнівської успішності: обсяг зречовлених трудовитрат в товарі тотожний обсягу знань учня (великий чи то малий); вартість товару тотожна оцінці знань учня (висока чи то низька); а от грошова система тотожна системі оцінних балів (конкретний вираз, символ, знак оцінки). Поставлена вчителем «п'ятірка» є *знак оцінки* знань учня, а не «*знак знань*» чи ще щось. Отже ГРОШІ = умовний ЗНАК ОЦІНКИ (ВАРТОСТІ) трудовитратної ємкості створеного людською працею матеріального багатства. ВАРТІСТЬ в грошовій оболонці є ЦІНА.

Тепер по суті. ЗАКОН ВАРТОСТІ є ринковий закон еквівалентного, відповідно до затрат праці, обміну товарами, що встановлює товарообмінну еквівалентність шляхом перерозподілу трудового ресурсу у сфері виробництва товарів із розрахунку рівновеликої вартісної віддачі від рівновеликих трудовитрат. Зрозуміло, що в ринкових умовах як товарообмін (купівля-продаж), так і перерозподіл трудових ресурсу (перелив капіталу) проводяться за допомогою грошового інструментарію. Котрий, в свою чергу, являється символічно-знаковим виразником вартості. Відтак, товарообіг та капіталовкладення здійснюються за допомогою грошового еквівалента вартості, обов'язковою умовою якого є вартісна еквівалентність грошової одиниці. Інакше ринок не зможе адекватно оцінювати зречовлені в товарах трудовитрати. Адже купуючи на ринку за гроші товар, як матеріалізовану в ньому працю виробника, покупець, по суті, розплачується за нього часткою своєї праці. І праця, з обох боків, має бути адекватно представлена грошовою одиницею. Вартісна еквівалентність грошей вирішує долю еквівалентного товарообміну, відповідно, – справедливого обміну результатами праці. Звідси, в решті-решт, правильне формування вартісних параметрів за рахунок пропорційно до споживчих потреб перерозподілу інвестиційного капіталу (реінвестиційної частки додаткової вартості) у виробництво до середньої норми прибутку.

Гроші є символічно-знаковий виразник вартості, а тому грошова одиниця повинна адекватно представляти певну фіксовану частку вартості, бути її

адекватним номіналом. Номінальна «вартість» (ціна) грошової одиниці дорівнює свідомо фіксованій частці вартості. Відтак, сумарна ціна грошової маси поставлена в повну залежність від загального в економіці реального обсягу вартісної маси, як оціненої ринком матеріалізованої маси сукупного багатства, і в номіналі повинна відповідати їй.

СУМАРНА ЦІНА ГРОШОВОЇ МАСИ = СУКУПНА МАСА ВАРТОСТІ

В даному рівнянні ЦІНА представляється як символічний *вираз* вартості на грошових носіях. Практика неодноразово підтверджувала істинність подібного рівняння: будь-яке вкидання грошової маси в економіку, якою б за обсягом воно не було, неодмінно вирівнює ціну грошових одиниць до єдиної суми цін всієї грошової маси. Для переконливості уявімо експеримент. Спробуємо кинути в економіку N-ну кількість грошових купюр без проставлених номіналів. Через деякий час ці паперові купюри самі собою набудуть певну ціну: на них, умовно кажучи, почне проявлятися номінал. Продовжимо експеримент, вкинувши ще стільки ж грошових знаків, в два рази збільшивши. В недовзі ми побачимо знецінення грошової купюри рівно у два рази. Але сумарна ціна всієї грошової маси при цьому залишиться та ж сама. Як би надалі ми не експериментували, збільшуючи грошову масу або ж вилучаючи її з обігу, ми неодмінно будемо отримувати адекватну девальвацію або ревальвацію грошової одиниці (по відношенню не до інвалют чи то золота, а до вартості). Сумарна ціна грошової маси при цьому буде залишатися непорушно стабільною. Що це за величина в грошовому виразі?.. – Це еквівалент сукупної, яка є в реальності, вартісної маси в економіці. І цю вартісну масу реального багатства ніякими грошовими маніпуляціями не змінити і економіку не обдурити. Не грошова маса «робить» вартість, а навпаки, – вартість під себе вибудовує грошову систему. І не гроші характеризують економіку, а вартість.

Скільки грошових знаків потрібно тій чи іншій економіці?.. – Не має принципового значення. Будь-яка кількість купюр, як в бік чисельного збільшення, так і зменшення (грошова одиниця не має меж поділу: долар / цент / міліцент / мікроцент / наноцент). Сумарна в економіці маса вартості сама визначить їх справжню ціну. Не цифра номіналу на грошовій купюрі має значення, а її вартісна вага. Тоді чи можна, одного разу вкинувши в обіг N-ну кількість грошових знаків, заспокоїтись на цьому?.. – Можна. Тільки слід мати на увазі, що ми живемо не в економічно застійному середньовіччя. У наш час прогресуючих темпів економічного зростання з приростом вартісної маси в економіці буде пропорційно підвищуватися ціна купюри при незмінній їх кількості: ВВП, припустимо, виріс на 10% – на 10% грошова одиниця, відповідно, стане «важчою» = дефляція. Будь це одноразовий акт, економіка могла б пристосуватися до нової грошово-вартісної рівноваги. Однак, коли

дрейф зростаючої маси вартості по відношенню до грошової маси постійно з року в рік, то з точки зору ведення бізнесу, здійснення торгівельно-комерційних операцій, тощо це постійний збій в роботі. Тому, для стабільності фінансової системи приріст грошової маси в обороті повинен синхронізуватися з темпами економічного зростання. Аби грошовій одиниці завжди відповідала фіксована частка вартості як матеріалізованого працею багатства країни. Тобто грошова маса має бути постійно врівноважена масою вартості.

Нарешті, як визначати оптимальний для зростаючої економіки обсяг грошової маси з урахуванням її емісії?.. Теоретично відповідь проста – за стабільною ціною грошової одиниці. Практично (грубо) – по стабільно нульовій інфляції/дефляції, маючи на увазі__стабільність купівельної спроможності грошей. Розуміючи при цьому, до чого призводить інфляційно-дефляційний дисбаланс. Підвищення цін при інфляції не має меж зростання, аж до гіперінфляції, тоді як зниження цін при дефляції обмежене бар'єром витрат виробництва, за яким гряде параліч ділової активності внаслідок кризи ліквідності = стагнація. Економічна теорія емпірично, посиляючись на практику, допускає мінімальний, в декілька відсотків, рівень інфляції[8]. Можливо, з огляду на мінімізацію «закупорок» платіжно-розрахункових потоків в короткостроковий період, але що буде в довгостроковій перспективі. До того ж, слід мати на увазі природну тенденцію «повзучого» зниження загального рівня цін внаслідок зростання суспільної продуктивності праці та, відповідно, зниження собівартості виробництва, що створює ілюзію дефляції. Насправді, за зниженням рівня цін стоїть загальне зниження вартості товарів, яке, однак, перекривається випереджаючим приростом сукупної маси вартості в економіці. – Через зростаючу продуктивність праці. Тому, при зниженні загального рівня цін на товари має місце випереджаючий приріст сумарної маси цін зростаючого в країні сукупного продукту. Рівень цін знижується – загальна маса цін збільшується. – У пропорції до зростаючої маси вартості. Саме на вартісне зростання ВВП і повинен бути зорієнтований приріст грошової маси заради інфляційно-дефляційної рівноваги.

Інфляційно-дефляційний баланс (за умов загальної рівноваги попиту-пропозиції, про що засвідчує реалізація переважної маси товарної продукції за середньою нормою прибутку) є реальний індикатор оптимальної відповідності маси грошей в економіці обсягу маси вартості в ній на даний момент. Грошова маса при такому балансі є мірилом вартісної маси = економічної потуги країни. Якщо, припустимо, в економіку кількох країн з різними рівнями розвитку одночасно вкинути однакову кількість одних і тих же грошових знаків, то через деякий час ми досить точно дізнаємося, хто чого вартий. Як за ціною окремо

взятої купюри в кожній країні, так і за сумарною ціною грошової маси в цих країнах.

Питання вартісної одиниці. Вартісна еквівалентність грошей сама собою ставить питання міри вартості: яка частка вартості, як ринково оцінених трудозатрат, в грошовій одиниці. Аби через призму цін адекватно розраховувати вартісні параметри. В доіндустріальну епоху, при уповільнених темпах економічного розвитку, роль одночасно міри вартості і грошей виконували дорогоцінні метали (золото). – Цілком виправдано. Латентна маса вартості застійних економік сама визначала ціну тієї ж, скажімо, трійської унції як грошової одиниці. І золото зі своєю функцією міри вартості могло абияк справлятися, як-небудь її представляючи. Зовсім інша справа економіка індустріальної епохи, коли динамічно зростає вартісна маса. Якщо залишити «золотий стандарт», міцно прив'язавши до дорогоцінного металу грошові знаки в якості сертифікату, – неминуча дефляція. Курсова ж орієнтація грошей на біржову вартість унції золота неминуче поставить питання: а наскільки взагалі золото здатне представляти трудомістку сутність вартості?.. – Занадто сумнівно, дивлячись на 50-кратний «гопак» ціни трійської унції після ліквідації «золотовалютного стандарту»[9]. Навряд чи об'єктивно-трудомістка компонента ціни золота переважає над її суб'єктивно-ціннісним капризом. Перша, закладена людською працею, якщо вже є, то такою в своєму обсязі лишається стабільною завжди і всюди незалежно від мінливості умов; друга, навпаки, – тут є, а тут, раптом в любий момент може зникнути під впливом людської емоції: щойно золота нестерпно хотілось і, на тобі, – перехотілось. От і обвалилась *цінність* мінералу «з висоти небес» до реальної його трудоємкісної вартості. До того ж, золото, будучи, переважно, предметом розкоші, не є для людини засобом життєвої необхідності – «на хліб не намажеш».

Трудова теорія вартості вимагає відформатувати грошовий еквівалент вартісним калібратором. Аби грошовою емісією, зорієнтованою на зростаючу масу вартості, підтримувати грошово-вартісний паритет, забезпечуючи нормальне функціонування економіки, і на цій основі правильно розраховувати вартісні параметри. Що може слугувати мірою вартості?.. – Питання одиниці вартості. І відповідь на нього очевидна.

Оскільки ВАРТІСТЬ є ринкова оцінка величини матеріалізованої в товарах праці, то за одиницю вартості логічно взяти ринком оцінений (в грошовому виразі) матеріалізований результат найелементарнішої, взятої за еталон, простої праці середньостатистичної людини. Тобто: в грошовому еквіваленті реалізований на ринку матеріалізований еталон елементарної праці як одиниця вартості.

ЦІНА ЕТАЛОНУ = ОДИНИЦЯ ВАРТОСТІ

У ринковій економіці при середній нормі прибутку, звичайно. Тільки за таких умов одиниця вартості (в грошовому еквіваленті) буде достовірною, адекватною трудомісткості еталона. Питання: який конкретно матеріалізований результат взяти за еталон елементарної праці, як основу одиниці вартості?.. Ймовірно, простий продукт незмінної якості. Це повинен бути продукт першої необхідності, найбільш поширений на всіх широтах, що користується стабільним попитом на душу населення незалежно від циклічних коливань в економіці, не схильний до кон'юнктурних впливів моди, лукавства, паніки та інших емоцій, мати непорушно високу стабільність цінності/корисності для людини (чого не скажеш про золото, наприклад) – як стабілізатор попиту. Цей продукт повинен мати чисто трудове походження, під силу вироблятися найпростішою працею однієї середньостатистичної пари робочих рук протягом одного виробничого циклу.

На роль зреченого еталону найелементарнішої праці, як матеріалізованої основи одиниці вартості, автор, доки що, не знаходить кращого варіанту, аніж хлібний продукт. Хлібна зернова культура, вирощена вручну працею середньостатистичного хлібороба протягом одного виробничого циклу – сезону. Звичайно, вал сезонного врожаю, вирощеного подібним чином, обчислити досить складно: для зернових, за прикидками (грубо), він варіюється десь в межах 5 – 15 центнерів[10]. Але точність обчислень в даному випадку і не знадобиться. «Габаритні» параметри вартісного еталону грошової одиниці, з практичної точки зору, принципового значення не мають: тільки й того, що ціна поділки вартісної шкали. Тут головне не «*величина*», а тривала стійка «*міцність*» еталону задля стабільності як грошової одиниці, так і грошової системи взагалі. Довго не заморочуючись, можна, просто (до того ж, – зручно), взяти 1 тонну зерна і затвердити цю норму продукту, що представляє певну дозу людської праці, в якості матеріалізованої основи еталону вартості. При цьому тривалість умовного робочого часу для виміру еталонної дози праці прикладного значення не мають. Головне для вартісної одиниці, – середня норма прибутковості зерновиробництва, як індикатор адекватної ринкової оцінки матеріалізованих в еталонному хлібопродукті трудовитрат: *правильна* вартісна оцінка еталона є *реальна* величина матеріалізованої в ньому абстрактної праці. – У грошовому виразі (при вартісній еквівалентності грошової одиниці, звичайно).

Які плюси на користь хлібного еталону одиниці вартості?

Перш за все, чисто трудове походження хлібного продукту: ні з неба не падає, ні з дна океану не спливає. – Тільки праця на сучасному етапі величезної маси працівників аграрно-профільованої галузі, на вершині якої хлібороб. По-друге, стабільність споживання хліба людиною незалежно від соціального

статусу: в нормі споживання хліба всі рівні – і багатії, і бідняки. При цьому, повна відсутність емоційної складової попиту на хліб, лише фізіологічна потреба в ньому. – Несхильність попиту емоційним штормам. Далі, синхронність попиту і пропозиції протягом багатьох десятиліть: виробництво зернових зростає в унісон з приростом населення. – У світовому масштабі незалежно від циклічних коливань глобальної економіки, економічних криз, зокрема. Закон вартості (там, де він діє), оперативно реагуючи на попит, підлаштовує під нього обсяг виробництва своєчасним переливом капіталу в галузь до середньої норми прибутку. Так, погодно-кліматичні умови. Проте, врожайність зернових у світі, незважаючи на примхи природи, також має стійке зростання. Плюс стабільні з року в рік світові резерви зерна, в т.ч. пшениці, зазвичай, на рівні $\frac{1}{4}$ від валового виробництва. Глобальний попит на зернову продукцію, в цілому, урівноважений її пропозицією принаймні, увесь післявоєнний період. – Запорука стабільної автентичності («чистоти») вартості продукту: нічого, окрім як «собівартість + середній прибуток». Єдине, що спотворює ціновий тренд зерна на світових ринках, – позаринкове формування ціни на сиру нафту [11], а також розгнудані інфляційні «танці» національних валют, про що свідчить, до речі, розбрід реальних і номінальних цін на ту ж саму нафту в доларах США та розходження індексів номінальних цін на продовольство з реальними останні півстоліття [12]. І це за умов дивовижної синхронності приросту народонаселення, виробництва зерна та видобутку нафти [13]. Тому слід з певною долею скепсису сприймати цінову статистику зернових культур.

На доказовій базі докладніше розглянемо зернову продукцію в якості товару з точки зору попиту-пропозиції та ціноутворення.

Попит і пропозиція визначаються потребою в продукті та можливостями його виробництва. *«Відповідно до нормативів Всесвітньої організації охорони здоров'я ООН (WHO), добова норма споживання хлібних виробів 330 г на людину – 120 кг в рік»* [14]. У той же час *«Темпы роста населения и мирового урожая зерновых сблизилась: в последние три десятилетия XX века годовой сбор зерна колебался в диапазоне от 300 до 342 кг на человека»* [15]. Тут варто мати на увазі різницю між зерновими культурами та хлібопродуктами: перші включають в себе, скажімо, кукурудзу; другі – ні [16]. Крен споживання в бік м'ясо-молочної продукції зумовлює випереджаючий тренд виробництва фуражного зерна [17]. З врахуванням тваринництва, *«виробництво зернових культур досить точно збалансовано з їх споживанням»* [18]. Щодо темпів зростання виробництва зернових відповідно до приросту населення світу, то: *«З 1961 по 2014 рік світове виробництво зерна збільшилось на 280%, тоді як загальна чисельність населення за цей період – на 136%»* [19]. Стосовно

агропродукції в цілому: «З 1980 по 2004 рік ВВП сільського господарства у всьому світі збільшувався в середньому на 2% в рік, тоді як населення світу на 1,6%» [20]. Випереджаючий темп виробництва сільгосппродуктів до приросту населення зумовлений був якісним поліпшенням продовольчого споживання відсталих за розвитком регіонів. Загальне споживання зернових у світі, в той же час, було синхронізоване з обсягом їх виробництва як за валом [21], так і на душу населення [22]. Відтак, пропозиція зернового продукту, загалом, задовольняла на нього зростаючий попит [23]. Очевидно, цьому сприяли: а) стабільно лінійне зростання як врожайності, так і валового виробництва зернових культур у світі [24]; б) стабільні із року в рік світові резерви зерна в межах 20-35% від валового виробництва [25]. Навіть зростаючий експорт зернових в країни, що розвиваються [26], аж ніяк не позначився на глобальному балансі попиту-пропозиції [27]. Заслуговує на увагу, до речі, стабілізований рівень споживання продовольства на душу населення у розвинених країнах [28]. Це вказує на те, що за нормальних умов для середньостатистичної людини є фіксована норма споживання зернопродуктів: ні більше – ні менше. І лише за рахунок трикратного поліпшення останні 60 років споживання в країнах третього світу, за даними FAOSTAT, спостерігалась загальносвітова тенденція до збільшення продовольчого споживання на людину [29]. За прогнозами ОЭСР-ФАО, до 2026 р. «потреби на душу населення в продовольчих товарах залишаться незмінними, за винятком найменш розвинених країн» [30].

Ціноутворення товарного зерна визначається дією закону вартості на світових ринках: ціна витрат виробництва + середній прибуток, за умов загальної рівноваги попиту-пропозиції. Здавалося б, синхронність продовольчої пропозиції до споживчого попиту повинна була зумовити стабільність ціноутворення з загальносвітовим трендом до поступового зниження вартості (в ціні) зернового товару в міру зростання продуктивності праці та зниження собівартості виробництва. Не тут те було. За останнє століття: Перша та Друга світові війни, Велика депресія 1929-33 рр., ціновий шок енергетичної кризи 70-х рр., врешті-решт, позаринкове формування ціни на нафту в 2004-2014 рр. – суттєво спотворювали тренд ціноутворення на зернову продукцію [31]. Те ж саме, до речі, стосується і цін на промислову сировину [32]. Тим не менш, загальна тенденція очевидна: «За останні 100 років реальні ціни на пшеницю знижувались щорічно в середньому на 1,5%» [33]. Стосовно післявоєнного періоду (а саме він нас найбільш цікавить), то: «Після Другої світової війни середня ціна як кукурудзи, так і пшениці скорочувалась приблизно на 2,3% на рік протягом 61-річного періоду» [34]. З початком XXI століття, однак, понижуючий на продовольство ціновий тренд сповільнився. Причиною тому являється різкий стрибок цін на енергоносії з 2004 року [35]. Кореляція як

індексу цін на продовольство до ціни на сиру нафту [36], так і, зокрема, цінних індексів зерна до нафти [37] – абсолютно очевидна. Втім, «Сільськогосподарський прогноз ОЕСР-ФАО 2017-2026» (Рим, липень 2017 р.), констатувавши *«повернення світових цін на продовольство до своїх докризових рівнів 2007-08»*, спрогнозував: *«протягом наступного десятиліття ціни на світові продовольчі товари залишаться на низькому рівні в порівнянні з попередніми піковими значеннями»* [30]. Відтак, понижуючий з 1960 року ціновий тренд на основні зернові культури [38], треба сподіватись, продовжиться і в XXI столітті.

Зерновалютний стандарт – грошова одиниця WES. Хлібний еталон вартості як основа грошової одиниці потребує конкретизації. Який саме хлібний продукт взяти за речову основу одиниці вартості?.. В якості зернової культури автор пропонує «пшеницю IGC» Міжнародної ради по зерну [39], на підставі якої обчислюється індекс світових цін на зернові. Зведений індекс ціни на «IGC-пшеницю» розраховується на базі середніх значень 10-ти котирувань пшениці, 16-ти рису і 1-ї кукурудзи [40]. Статистика IGC ведеться з 1949 року, ФАО використовує з 1961-го. Алгоритм обчислення одиниці вартості плюс створення на її основі грошової одиниці в авторській версії наступний.

1. Беремо 1 *тонну* «пшениці IGC» і затверджуємо в якості зречовленої одиниці трудовитрат: праця умовної одиниці робочої сили – 1-УОРС-Труд, що виробляє 1 *тонну* IGC-зерна (пшениці, рису, кукурудзи в пропорціях виробництва-споживання [41]) за рік. – Матеріалізована основа вартісної одиниці = матеріально-базовий еталон одиниці вартості. – Зерновий аналог унції золота.

2. Усереднену за кілька десятиліть світову ціну (максимально наближену до вартості) базового еталону «1 *т* IGC-зерна» фіксуємо як грошовий еквівалент вартості еталонної пшениці = грошовий субеталон вартості, який, власне, і є одиниця вартості в грошовій оболонці (доларовий вираз ринкової оцінки трудомісткості зернового еталону). – Зерно-грошовий аналог «золотого стандарту» – Wheat Standard.

3. На базі грошового еквівалента вартості зернового еталона, як одиниці вартості, затверджуємо наднаціональну валюту WES (Wheat Exchange Standard): 1WES = фіксована \$-ціна субеталона вартості. З цього моменту грошова одиниця WES починає жити власним життям, будучи безпосередньо прив'язаною тільки до ринкової вартості еталона «1 *т* IGC-зерна», а курс національних валют орієнтується на зерновалютний стандарт WES. – Аналог золотовалютного «Gold Exchange Standard». Тобто, світову валюту створюємо на базі ринкової вартості матеріалізованого еталона найелементарнішої праці. – У повній відповідності до теорії трудової вартості за алгоритмом:

ЕТАЛОН речовий → СУБЕТАЛОН вартісний → 1WES-валюта

Відтак: 1WES є грошовий еквівалент ВАРТІСНОЇ ОДИНИЦІ

Або: 1WES = ОДИНИЦЯ ВАРТОСТІ

Два уточнюючих моменти.

Перший по пункту №2. Яка методика обчислення усередненої ціни базового еталона вартості?.. Беремо статистику реальної ціни «пшениці IGC» (її зернових компонентів) Міжнародної ради по зерну за півстоліття, або статистику тієї ж «пшениці IGC» Продовольчої і сільськогосподарської організації ООН (FAO) з 1961 р., попередньо виключивши періоди найбільших цінових спотворень від аномальних цін на нафтопродукти. А може навіть краще взяти статистику не з 61-го, а з 80-х рр., останні 30 років, виключивши 2005-2015 роки цінових аномалій. На основі залишкових періодів виводимо середнє значення реальної ціни «зерна IGC», вона досить близька до реальної вартості. Середнє значення світової ціни еталонної «1 т зерна IGC» затверджуємо як грошовий еквівалент вартості зернового еталону – його вартісний субеталон в грошовому виразі.

Другий за пунктом №3. Грошова одиниця WES не безпосередньо прив'язується до базового еталону «1 т IGC-зерна», а до його ринкової вартості – вартісного субеталону, що формується ринком на базі еталонного зерна. На відміну від метрично стабільної величини еталону, субеталон має вартісний дрейф в бік зниження з причини зростання продуктивності праці та, відповідно, зниження ціни витрат виробництва (собівартості). Тому, окрім визначення середньої ціни зернового еталону, як грошового еквівалента його реальної вартості, важливо враховувати понижуючий тренд вартості зернової продукції [33,42]. Виходячи з останнього, слід фіксувати закономірне зниження ціни хлібного еталону з року в рік на якийсь «%» його вартості. Аби в ціні понижуючий тренд вартості еталону максимально був синхронізований з загальним трендом зниження вартості всієї іншої товарної продукції з причин все тієї ж тенденції зростання суспільної продуктивності праці. Образно кажучи, грошовий вираз вартості зернового еталону має бути в такті, «йти в ногу» з усередненим вартісним трендом всієї, яка є, товарної номенклатури. Слід щорічно відслідковувати загальні цінові тенденції на світових товарних біржах задля грошової корекції субеталона одиниці вартості на непорушній базі еталонного «IGC-зерна». Аби не допускати диспропорції вартісного змісту WES-грошової одиниці з її номінальною ціною. Що це означає на практиці в разі переходу на зерновалютний стандарт WES?

Припустимо, на момент затвердження стандарту WES обчислення середньої ціни еталонного «IGC-зерна» дало результат \$200 за еталон – доларовий еквівалент його реальної вартості. Фіксуємо цю величину,

затвердивши на її основі грошову одиницю WES: $\$200 = 1\text{WES}$. З цього моменту WES-валюта починає жити власним життям, і відтепер не вона рівняється на долар, а, навпаки, всі національні валюти, включаючи долар, рівняються на валютний WES-стандарт. Однак, якщо затверджений стандарт залишати без змін, через деякий час (10-20 років) виявиться диспропорція непорушної ціни зернового еталону по відношенню до понижуючого цінового тренду в економіці. – З огляду на зростання суспільної продуктивності праці і на цій основі зниження вартості товарної продукції. Аби цього уникати, слід щорічно коригувати грошовий вираз субеталону вартості на величину зниження індексу цін на товарних біржах, орієнтуючись на ціни товарів незмінної якості – продовольчої і сировинної груп в руслі загального тренду [43,44]. Припустимо, обчислення дали 0,5% щорічного зниження загального рівня цін на товари. Тоді коригування зерновалютного стандарту $1\text{WES} = \$200$ на цей «%» через рік, два, десять, двадцять дасть наступні результати:

«1 тонна IGC» → 1,000 WES-валюта = $\$200$ - на момент затвердження;

«1 тонна IGC» → 0,995 WES-валюта = $\$199$ - через рік;

«1 тонна IGC» → 0,990 WES-валюта = $\$198$ - через два роки;

«1 тонна IGC» → 0,950 WES-валюта = $\$190$ - через десять років;

«1 тонна IGC» → 0,900 WES-валюта = $\$180$ - через двадцять років.

На практиці мова йде про поступове із року в рік на 5 кг збільшення зернового вмісту 1WES грошової одиниці (не будуть же національні економіки щорічно свої валюти перераховувати на 0,xxx долю WES-валюти). Пропорційність же курсу національних валют по відношенню до WES-валюти повинна дотримуватись і через 10 років, і через 20. Лінійне зниження вартісного тренду при цьому, однак, не гарантовано. Цілком можливий нелінійно-уповільнений тренд зниження вартості товарної продукції. Відповідно має бути скоригована вартість субеталону. По ньому належить визначати справжню ціну національних грошових одиниць, виявляючи можливі їх псевдо-вартісні девіації. Якщо через 20 років раптом виявиться, що ціна 1100 кг зернового IGC-субеталону = 1WES-валюта в доларовому виразі не $\$200$ (на даному прикладі), а набагато вище, лишається одне з двох: або ФРС увімкнула друкарський верстат, або запустила грошовий мультиплікатор. Те ж саме стосується інших валют. Це, безперечно, дисциплінує монетарну політику держав. Одного разу запущена система зерновалютного стандарту WES з року в рік буде лише вдосконалюватися.

Визначення одиниці вартості вирішить питання вартісного змісту міжнародної грошової одиниці WES, а слідом за нею, на основі валютного паритету, національних грошей: стільки-то (така-то частка) вартісно-оціненого ринком еталонного продукту – тонн чи то кілограм зерна IGC – на одиницю

грошового еквівалента: долара, євро, гривні. Грошові WES-еквіваленти таким чином стають інструментарієм вартісного розрахунку матеріалізованих працею багатств, аж до ВВП включно. Першочергова задача зерновалютного стандарту WES: на трудозатратно-вартісному ґрунті «заякоривши» національні валюти, включаючи коронований нині долар, нормалізувати еквівалентний в економіці товарообіг за законом вартості, очищаючи ціноутворення від псевдо-вартісної фальші.

Доречним тут буде нагадати про існуючу на сьогоднішній день систему міжнародних платіжних розрахунків. Про абсолютний крах і вакуум валютної системи у сучасному світі, звичайно, не йдеться. Бреттон-Вудський золотовалютний стандарт в середині 70-х рр. був замінений на Ямайську систему «Спеціальних прав запозичення» (Special Drawing Rights) у якості резервного та платіжного засобу, що емітується МВФ, в безготівковій формі у вигляді записів на банківських рахунках. Одиниця СПЗ/SDR розраховується як сума певних пропорцій п'яти валют (долара, євро, юаня, ієни, ф/стерлінгів), оцінених в доларах США, на підставі вільно плаваючих валютних курсів. «Спеціальні права запозичення» за таких умов позбавлені будь-якої прив'язки до трудовитратно-матеріалізованого підґрунтя. Відтак, на практиці СПЗ перетворились в банальну систему доларового стандарту: американський долар, на «чесному слові» без фіксованої матеріально-вартісної опори, донині лідирує в якості міжнародного платіжного та резервного засобу [45]. Валюта WES, в разі прийняття зерновалютного стандарту, цілком могла б перебрати на себе роль SDR «спеціальних прав запозичення». А для початку, як мінімум, – для порівняльного аналізу «WES versus SDR» та з'ясування традиційного питання: хто – кого? Втім, допустимо взагалі паралельне їх існування для курсового взаємоконтролю.

Зерновалютний стандарт WES лише один з можливих варіантів нової вартісно-грошової системи, яка б, нарешті, стабілізувала світові фінанси. Чому б, скажімо, питання нового валютного стандарту не розглянути на базі «продовольчо-сировинного кошика ФАО» (туди ж входить і «пшениця IGC»), на основі якого розраховуються середні значення індексів цін п'яти товарних груп з урахуванням середніх цін 55 видів сировинних товарів [40]. Методика та ж сама. Ускладнення системи, однак, аж ніяк не означає її поліпшення.

Закон вартості і роль держави. Історично інтелектуалізація людської праці започаткувала процес інтеграції матеріального виробництва, створивши на його основі сучасну ринкову економіку як самодостатню систему, досконало функціонуючу за законом вартості. – Безперечна заслуга економічної Матінки-Природи, її самоплинного розвитку. Єдине, що упустила Природа, – не здогадалася створити друкарський верстат для емісії грошових знаків. Вірніше,

стихийний ринок в змозі самостійно створити грошовий еквівалент вартості методом природного відбору різних його варіантів, і спроби такі багаторазово мали місце в ході еволюції товарно-грошового обігу. Але на певному етапі економічного розвитку така здатність вільного ринку втрачається. Справа в тому, що грошовий еквівалент вартості, у вигляді того ж золота, срібла, тощо, може існувати лише за умов уповільненої в своєму розвитку економіки, коли нарощування маси коштовних мінералів більш-менш збігається з приростом маси матеріалізованого працею багатства. Коли ж темпи економічного зростання починають випереджати наявний видобуток коштовних металів (золота, насамперед), то тут відразу дає ознаки вже згадана криза ліквідності – гальмо подальшого росту. З цього моменту без держави, вірніше, без її друкарського верстата аж ніяк не обійтися, і вона (держава) зобов'язана мудро вмикати емісійно-грошовий верстат, дбайливо сповиваючи економіку у фінансову оболонку. Це першочергове завдання держави в сфері економіки: підтримуючи обсяг грошової маси на рівні сукупної маси вартості, утримувати грошово-вартісний паритет. Для цього, однак, державі належить досконало знати природу ринкової економіки, аби монетарною політикою не нашкодити її розвитку за законом вартості.

ЗАКОН ВАРТОСТІ державі потрібно знати, аби надати йому можливість повної самореалізації як довершеному регулятору ринкової економіки за принципом «невидимої руки» – *laissez-faire*. Оскільки це напрочуд досконалий механізм економічного саморегулювання, за своєю природною мудрістю неперевершений для людського генія. Головна і єдино розумна функція «людського генія» – не перешкоджати закону вартості. А рукотворних перешкод, на жаль, нагромаджено безліч. Бо тривале, майже столітнє знуцання над цим Законом ґрунтовно спотворило економіку розвинених країн. Чого тільки варта кейнсіанська (в різних варіаціях) т. зв. «довгострокова політика підтримки економічного росту» ціною, насамперед, штучного стимулювання «ефективного попиту». Плюс «неоліберальний» розгул кредитної емісії, що довів процентну ставку до «нуля», ось-ось готову увійти в «мінус». Як не стагфляція в результаті, то боргова прірва. Та все фінансові бульбашки і піраміди. Повна безвідповідальність правлячих еліт на ґрунті економічного невігластва. А може й користі, оскільки бізнес за цей час міцно зрісся з владою, перетворившись, власне, у владу. А там, де бізнес при владі, там перестають повноцінно функціонувати ринкові механізми економічного саморегулювання, включаючи закон вартості. Про «соціалістичне» гвалтування даного закону взагалі не варто говорити: нещасні жертви гвалтівного псевдоексперименту зазнали глибинних деформацій продуктивних сил. Насилля не проходить безслідно.

Практичний висновок для економічної політики з точки зору прикладної Політекономії: перше і головне – надати ЗАКОНУ ВАРТОСТІ, врешті-решт, можливість повної і безперешкодної самореалізації. Для цього слід створити умови. Насамперед, – відсторонити бізнес від влади. А жертвам «соціалізму», окрім того, пройти тривалий курс економічної реабілітації. Тільки після цього можна приступати до реалізації заходів в руслі економічної політики «laissez-faire», першорядні з яких:

1. Бездефіцитний бюджет. – Жити за можливостями.

2. Обмеження емісії грошової маси темпами економічного зростання: грошова емісія строго в унісон приросту ВВП.

Це головні вимоги фінансово-економічної політики, покликані утримувати обсяг грошової маси відповідно до загальної маси вартості в економіці: вартісна, перш за все, стабілізація ціни грошової одиниці. – Заради стабільності фінансово-економічної системи.

ГРОШОВА МАСА = ВАРТІСНА МАСА

Інфляційно-дефляційний баланс, як ринковий маркер стабільності купівельної спроможності грошей, – реальний показник вартісно-грошового паритету. Така першочергова умова торжества Закону вартості. Це основа основ ринкової економіки. – Основний пріоритет держави. Його конкретна реалізація передбачає ряд макроекономічних заходів. Але перш, ніж розглянути їх, слід звернути увагу на головні напрями економічної політики сучасних держав. А суть їх, переважно, зводиться до наступного: а) антикризові заходи; б) стимулювання економічного зростання. Найчастіше ці заходи здійснюються комплексно. Чи доцільні вони? Чи потрібно стимулювати економічне зростання?

Матеріальне багатство є, насамперед, зречевлена людська праця. Скільки праці живої – рівно стільки ж багатства, як праці матеріалізованої. Ні більше – ні менше. Відтак, матеріальне багатство зростає рівно настільки – наскільки приростає маса живої праці. Маючи при цьому на увазі, що жива праця, як інтелектуально-фізична активність людини, обмежена її енергетичним потенціалом і розумовими здібностями. Звідси випливає.

Економіку не можна «пришпорити», примушуючи розвиватися на тривалу перспективу швидше, аніж вона на те здатна, без шкоди для самої економіки. Бо, відповідно до теорії трудової вартості: в основі економічного зростання, результатом якого є збільшення сукупної маси вартості, – приріст сукупної інтелектуально-фізичної маси живої = матеріалізованої праці. В доіндустріальну епоху валовий продукт можна було збільшити тільки за рахунок залучення у виробництво додаткових робочих рук. У вік науково-технічного прогресу ВВП зростає рівно в тому обсязі, в якому має місце

зростання інтелектуального потенціалу робочої сили, відповідно, – приріст маси живої інтелект-праці. Є такий адміністративний «хлист», котрий змусив би продуктивну силу в особі спільноти інтелектуальних трудівників видати більшу масу живої праці, аніж вона на те (припустимо, 3-4% приросту в рік) здатна? Сумнівно. Ніякий адміністративний примус, ніякий мобілізаційний галас, ніяке емісійне «накачування» грошової маси в обіг, ніякий «інвестиційний мультиплікатор», ніякий «ефективний попит» не в змозі прискорити економіку в її природному розвитку на тривалу перспективу. В замкнутій економічній системі, мається на увазі, якою на сьогоднішній день є глобальна економіка. Бо, ще раз: *темпи економічного зростання визначаються приростом маси живої інтелект-праці = зростанням продуктивності праці*. За зростанням світового ВВП на 3-4% в рік, наприклад, криється зростаюча в глобальній економіці на 3-4% маса живої праці за рахунок людського інтелекту. І ніяким адміністративним «батоном», ніякою кредитно-грошовою емісією, ніякими програмами «кількісного пом'якшення» ці темпи не прискорити. За винятком експортної експансії окремих країн, яка дає джерело накопичення капіталу за рахунок не внутрішнього трудоресурсу, а зовнішнього: надходження додаткової вартості ззовні з подальшим її інвестуванням в розширене відтворення виробництва. Виграш країни-експортера, однак, є програш країни-імпортера: для глобальної економіки – «ні холодно, ні жарко». Те ж саме стосується «експорту» капіталу (іноземних інвестицій), з тією лише різницею, що виграш сторін в таких угодах почасти не визначено, оскільки залежить як від умов угоди, так і від умов її реалізації.

Висновок: хочеш економічного «дива» – розвивай фундаментальну і прикладну науку, вдосконалюй освітній процес, підвищуй інтелектуальний потенціал робочої сили, сприяй науково-технічному прогресу, впроваджуй інновації у виробництво задля підвищення продуктивності праці, що рівнозначно нарощуванню в економіці маси живої праці. – Ось і вся «хитрість» економічного зростання. За умов конкурентного середовища, звичайно. Якщо, скажімо, внаслідок бездарної політики стимулювання економічного росту порушено вартісно-грошовий баланс – грошова маса > маса вартісна, – то єдино розумним засобом відновлення грошово-вартісної рівноваги є нарощування маси живої = матеріалізованої праці за рахунок технологічного прориву у виробництві. Аби вартісну масу урівноважити з наявною грошовою масою. Це єдиний безексцесний метод подолання пороку (мається на увазі, насамперед, сучасна проблема надлишку незабезпеченої доларової маси в глобальній економіці). А ось в адміністративно-примусовому порядку форсувати економічне зростання без негативних для економіки наслідків неможливо. Як не можна ззовні примусити до форсованої вегетації все живе в природі без

шкоди для самої природи. Бо зовнішній допінг суперечить законам розвитку природи і шкодить їй. Переконливим прикладом тому є не лише кейнсіанство, порівняно цілком невинне, а, перш за все, більшовицька практика насильства над природою економічного розвитку – як злочин. Країни, що посміли випробувати подібну практику, викинуті на узбіччя світової цивілізації із-за деградації продуктивних сил, які втратили здатність до саморозвитку. Природа не терпить насильства над собою і мстить за нього.

Чи потрібно боротися з економічною кризою? Оскільки самоплинний розвиток економіки в умовах ринку неминуче призводить до циклічних криз перевиробництва, то традиційно, ще з ХІХ століття (звертаємось до «Капіталу» К. Маркса), існує неприйняття таких криз і прагнення боротися з ними. – Елементарна дурість від політекономічного невігластва. Це все одно, що «боротися» з процесом звуження-розширення грудної клітки при диханні.

Циклічні кризи товарного надвиробництва (при нормальній, зрозуміло, фінансовій системі, що утримує вартісно-грошовий паритет) є природно закономірний наслідок перенакопичення капіталу, яке веде до *відставання платоспроможного попиту від сукупної пропозиції на величину накопичення*, як обсягу рекапіталізованої додаткової вартості (прибутку) плюс банківських депозитів, спрямованих в розширене відтворення. В результаті попит на споживчі товари скорочується на величину інвестицій. Так, інвестована у виробництво грошова маса, в кінцевому підсумку, створить платоспроможний на ринку попит на етапі наступного циклу. Але, наступний виробничий цикл буде продукувати своє реінвестиційне нагромадження капіталу. І так з циклу в цикл. Відтак, криза перевиробництва товарів ознака якраз здорового розвитку економіки. Адже вона свідчить, що з накопиченням все гаразд. І навпаки: тривала відсутність кризи надвиробництва при уповільнених темпах розвитку має насторожити, оскільки це сигнал того, що з накопиченням, можливо, щось не так.

Не будь банківського кредитування економіки, кризи надвиробництва проявлялися б куди частіше, але менш виразно, в такий спосіб формуючи міні-цикли. – Умовно з періодичністю, припустимо, в один рік. До чого призводить кредитна політика? Кредит – як інвестиційний, так і споживчий – вносить певні корективи в такого роду міні-циклічний процес економічного розвитку. А саме: компенсує інвестиційну грошову масу на етапі поточного міні-циклу, тим самим врівноважуючи попит-пропозицію та відтермінуючи міні-кризу. – Тимчасово до наступного міні-циклу. А там кредитний процес поновлюється. І так із міні-цикла в міні-цикл. Аж поки норма *чистого* (після відрахування банківського відсотка) підприємницького прибутку у виробничій сфері не впаде, умовно, до «0». Грубо, за умови 100-відсоткової реінвестиції *чистого*

прибутку: при 10% середньорічній нормі валового прибутку (по Марксу: $p = m/c+v$) та щорічній 10% ставці банківського кредиту це станеться через 10 років. Аналогічно і кредитовано-перекредитований споживчий попит при тій же відсотковій ставці «стискається», умовно, до «0» через 10 років. – Ось вам і циклічна мега-Криза перевиробництва (добре нам відома) – в сумі 10-кратних міні-криз. При цьому, що цікаво, нагромадження капіталу нікуди не дівається. Воно лише перекочовує із сфери виробництва у банківську сферу щорічно на величину позичкового відсотка. «Було ваше – стало наше». Власне, тут нема нічого страшного, оскільки на стадії економічного поживлення нагромаджений в банківській сфері капітал зворотно знову таки спрямується у виробничу сферу економіки. Звідси масове оновлення основного капіталу і процес пішов. Безпроблемно, за умови вартісно-грошового паритету. Інша справа, надлишок грошової маси в обігу. Тоді чекай надування фінансових бульбашок в зоні фінансових активів (грошовий агрегат М3, зазвичай) на фондових біржах.

Циклічні кризи товарного надвиробництва не плутати з поширеними ось уже протягом століття, якщо не більше, патогенними кризами перенакопичення фіктивного капіталу: катастрофічними руйнуваннями фінансових «пірамід» та «пухирів». Фінансова криза – аномалія, як правило, виникає на ґрунті державного нехтування законами ринкової економіки, того ж закону вартості: гіпертрофований надлишок фінансових (у вигляді грошей і цінних паперів) виразників реальної вартості. В першу чергу, – внаслідок неприборканої кредитно-грошової емісії, що кумулятивно «роздуває» грошові агрегати. Відрізнити циклічну кризу від кризової патології дуже просто (коли вони в «чистому» вигляді). Циклічна криза матеріального перевиробництва починається з товарної біржі, криза «перевиробництва» фіктивного капіталу – з біржі фондової. На жаль, сучасні кризи, переважно, являють собою результат змішаної комбінації перенакопичення промислового та фінансового капіталу, боротьба з якими проблематична.

Фінансові катаклізми є патогенний наслідок зрощування бізнесу з державою, і єдиний засіб боротьби з такою патологією – відсторонити бізнес від влади. Що ж стосується криз товарного надвиробництва, то одне тільки знання і поінформованість, розуміння природи економічного циклу і його прогнозованість, передбачуваність того, що в якому порядку настане за чим і через якийсь час, само по собі буде завчасно програмувати антикризовий алгоритм комерційних операцій, що сприятиме пом'якшенню ударів кризи. Одне тільки розуміння справжньої суті циклічного розвитку ринкової економіки, знижуючи панічні настрої, змусить економічний цикл «випрямлятися» в помірно-стабільну тенденцію економічного зростання.

Знання – сила. Завдання уряду і ЦБ в такій ситуації не «гратися» з процентними ставками, нормами резервування, валютними курсами, ставками оподаткування та ін. заходами регулювання, як це має місце, а, зафіксувавши їх на належному рівні, залишити економіку в спокої.

Циклічні кризи товарного надвиробництва, навіть якщо матимуть місце, – не трагедія. Це прийнятний спосіб профілактики бізнесу, його природної селекції на здоровий і нікчемний, продуктивний і марнотратний, корисний і шкідливий, чесний і шахрайський. Такий собі метод природного відбору бізнесу під диктовку закону вартості. Неупереджене зведення паперових активів до їх реальної капіталізації розставить все по своїх місцях, очистивши економіку від бізнес-фальші. – Поза державного втручання в цей процес. Бо закон вартості, на відміну від держслужбовців, не обдурити і не підкупити. Окрім очисної функції, циклічні кризи надвиробництва ведуть до соціально цілком прогресивної трансформації приватнокапіталістичної власності – до її концентрації і централізації, і, врешті-решт, до поетапного відчуження приватнокапіталістичного власника від засобів виробництва, що, по суті, означає їх усупільнення. А це вже ознаки наступної, очевидно більш прогресивної суспільно-економічної формації.

Пріоритети макроекономічної політики. Кращий спосіб сприяння економічному розвитку за законом вартості – не втручатися в його природні процеси всупереч цьому закону. Державі, однак, слід продумано вибудувати фінансово-монетарне русло для даного процесу, спрямувавши природній саморозвиток економіки по ньому на тривалу перспективу. Чим, власне, має керуватися держава в проектуванні подібного русла? На думку автора, трьома основними принципами.

Принцип перший і головний (вже зазначалось). – Стійке утримання грошово-вартісного паритету в економіці за рахунок грошової емісії в унісон приросту сукупної маси вартості задля вартісної еквівалентності грошей = стабільної фінансової системи.

Принцип другий. – При вартісній адекватності грошей вжити заходів для запобігання витоку їх з обігу в сферу позаекономічного накопичення за рахунок привабливого відсотка по депозитах.

Принцип третій. – При повній залученості грошової маси в обіг вжити заходів для запобігання позаекономічного марнотратства коштів за рахунок нещадного оподаткування розкоші.

Об'єднавши всі три принципи в один, макроекономічну стратегію держави можна сформулювати однією фразою коротко і ясно: *стабільно утримуючи грошово-вартісний паритет, примусити всю грошову масу продуктивно працювати на економіку.* Окрім підтримки фінансової

стабільності, як головного чинника, макроекономічна стратегія повинна упереджувати позаекономічний витік вільних грошей з обігу, вимушено ставлячи їх власників перед вибором: споживай або інвестуй. Увесь національний дохід (новостворена вартість) повинен або продуктивно реінвестуватись, або з користю споживатися без паразитичного розтринькування коштів чи то їх безплідного заощадження.

Зауваження по темі: вартісно забезпечені гроші є реальний еквівалент людської праці і, одночасно, її каталізатор. Вкинеш гроші в економіку – «закипить» робота; вилучиш гроші з обороту – робота «завмре». А тому аномалія витоку грошових засобів з обороту в позаекономічні ніші, будь-то домашні заощадження чи то пустопорожні розтрата на розкіш, рівнозначна, по суті, вилученню трудових ресурсів з економіки, їх «заморожуванню», або навіть повної втрати.

Звідси завдання держави: вільний капітал і заощадження громадян, за умови стабільності (!) грошової системи, спрямувати в комерційні банки на благо як інвестиційного, так і споживчого кредитування без додаткового емісійного навантаження на фінансову систему. Цьому слід всіляко сприяти:

- а) довгостроковою фіксацією процентної ставки по депозитах на рівні дещо нижче середньорічних темпів зростання валового продукту для залучення вкладів;
- б) нещадним в геометричній прогресії оподаткуванням розкоші та марнотратства, вимушено спрямовуючи надлишок вільних грошових ресурсів у банківську систему.

Така політика послужить банківській акумуляції грошової маси в період економічного зростання. У момент його уповільнення споживчий кредит сам собою буде стримувати рецесію, а кредит інвестиційний – сприяти виходу з депресії. Маючи на увазі, що під час рецесії дешевшають товари ширвжитку, під час депресії – робоча сила і засоби виробництва. Банківський капітал повинен стати демпфером від кризових ударів перенакопичення промислового капіталу. Головне в приборканні циклічних коливань, – комерційна прогнозованість в умовах державно гарантованої стабільності фінансової системи при повній залученості грошової маси в товарно-грошовий обіг. Ось і вся роль держави в економіці (юридично-правова регламентація комерційних операцій – само собою). У всьому іншому – що виробляти, у що інвестувати, де і як, за яку ціну збувати продукцію – бізнес розбереться сам. Вірніше – об'єктивно і неупереджено руками бізнесу розпорядиться закон вартості.

На особливу увагу заслуговує кредитно-грошова емісія: чи можна без неї обійтись?.. С позиції кредитування – як інвестиційного, так і споживчого – тут, очевидно, можна було б сперечатися, що краще (чи гірше): N-на серія міні-криз чи одна мега-Криза із N-ї суми міні-криз впродовж одного промислового циклу.

Однак, з точки зору залучення вкладів постає питання: а за рахунок чого виплачувати «%» по депозитах в разі 100% банківського резерву?.. Звичайно, можна обійтися і без депозитних надходжень в банківську систему тільки тоді вільна грошова маса спрямується, образно кажучи, «під матраци», будучи виведеною з обігу. Чи на користь це для економіки?.. У всьому варто дотримуватися «золотої середини».

Таким чином, основні напрямки макроекономічної стратегії держави.

I. Бюджетна політика:

а) Збалансованість бюджету: витрати = доходи. Ніякого держборгу;

б) Фіксована ставка оподаткування на тривалу перспективу незалежно від коливань циклу. Плоска шкала помірно-оптимального податку на прибуток і прогресивна – на розкіш та спадщину. Сприяючи продуктивному накопиченню капіталу, перекрити канали паразитичного марнотратства, майнові надмірності нещадно «давати» прогресуючим коефіцієнтом оподаткування;

в) Зведені до мінімуму державне субсидування та інвестиції (при тому, що зростання їх, швидше за все, неминуче), бо це прямий шлях до шахрайства та корупції: хабарництва, цінових накруток, відкатів, тощо. Наука, освіта, медицина, пенсійне забезпечення – головна турбота держави. Військові витрати повинні бути зведені до мінімуму, а то і зовсім анульовані в умовах майбутнього торжества глобалізації.

II. Монетарна політика:

а) Грошова емісія, з урахуванням кредитної, строго в унісон приросту валового продукту;

б) Фіксована облікова ставка, не вище середньорічного приросту реального ВВП, на тривалу перспективу незалежно від циклічних коливань. Ніяких маніпуляцій процентною ставкою для корекції промислового циклу чи то стимулювання економічного росту. Жорстке обмеження кредитної емісії максимально високою нормою резервування задля стримування банківського мультиплікатора;

в) Ніякого субсидування приватного бізнесу, банків – рефінансування з метою порятунку. Банкрута повинна очікувати страшна доля опинитися під парканом і бути розтерзаним озвірілими вкладниками чи то акціонерами. Це покладе край безвідповідальності бізнесу.

Такі ось «звірячі» умови здорової конкуренції і боротьби бізнесу за економічне виживання в умовах ринкової стихії, передусім регульованої законом трудової вартості та законом продуктивного накопичення капіталу. – Запорука здорового економічного розвитку. Тобто, мова йде про те, щоб загнати бізнес у вузьке, державою вибудоване, русло *laissez-faire*, мимоволі

примусивши його до природного розвитку строго за законами ринкової економіки на благо, врешті-решт, суспільних інтересів.

Висновки та перспективи подальших розвідок. Державна економічна політика лише тоді чогось варта, коли вона:

- а) оперує надійною грошовою системою;
- б) поважає об'єктивні економічні закони.

Сформувати подібну стратегію економічної політики в змозі політекономічний монетаризм – якісно новий напрям в економічній науці на базі синтезу теорії трудової вартості та кількісної теорії грошей. Домінантою політекономічного монетаризму являється пріоритет дії об'єктивних законів трудової вартості та продуктивного нагромадження капіталу при стабільній грошовій системі.

Закон продуктивного нагромадження капіталу на мікроекономічному рівні, шляхом накопичення додаткової вартості за рахунок експлуатації зростаючої маси УОРС-Труда у вік НТП, створює матеріально-фінансові передумови розширеного відтворення виробництва.

Закон трудової вартості на макроекономічному рівні, еквівалентним товарообміном та раціональною реінвестицією додаткової вартості у виробництво до середньої норми прибутку, оптимальним чином упорядковує розширене відтворення виробництва в суспільних інтересах.

В результаті – економічна стабільність та помірне зростання.

Практичну успішність економічної політики забезпечує грошова система, що базується на трудозатратно-вартісній основі, за умови приросту грошової маси в унісон темпам економічного зростання (приросту реального ВВП). Один із можливих варіантів такої системи наднаціонального рівня в умовах глобалізації – «Зерновалютний стандарт – WES», на який мають рівнятися національні фінанси.

Мета економічної стратегії держави на засадах політекономічного монетаризму: при максимумі контролю над грошовою емісією, проявляти мінімум втручання в економіку, надаючи бізнесу максимально сприятливих можливостей для продуктивної самореалізації. Упереджуючи в той же час найменші прояви паразитизму та марнотратства. В цьому, на думку автора, суть ефективного макроекономічного управління та успішної стратегії економічного розвитку.

Список використаної літератури

1. Фридман М. Количественная теория денег [Електронний ресурс] / М. Фридман. – Режим доступу: <http://ek-lit.narod.ru/fridsod.htm>
2. Базилевич В.Д. Історія економічних вчень (2005) [Електронний ресурс] / В.Д. Базилевич. – Режим доступу: <https://library.if.ua/book/39/2906.html>

3. Моисеев С.Р. Ренессанс монетаризма: чем жила знаменитая теория в 2000-2018 годах [Электронный ресурс] / С.Р.Моисеев. – Режим доступа: <http://institutiones.com/theories/3103-renessans-monetarizma.html>
4. Кавицкая И.Л. Институциональный подход к макроэкономическому анализу [Электронный ресурс] / И.Л. Кавицкая. – Режим доступа: <https://cyberleninka.ru/article/n/institutsionalnyu-podhod-k-makroekonomicheskomu-analizu>
5. Геец В.М. Выход из кризиса (размышления над актуальным в связи с прочитанным) / В.М. Геец, А.А. Гриценко // Экономика Украины. – 2013. – № 6. – С. 4-19.
6. Вокруг света. Сколько всего в мире денег? [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.vokrugsveta.ru/quiz/215270/>
7. Institute of International Finance. Global Debt Monitor. 2019 [E-resource]. – Available at: <https://www.iif.com/Publications>
8. Энциклопедия по экономике. Оптимальный темп инфляции [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://economy-ru.info/info/91064/>
9. The Daily Gold. Цена на золото – вечно меняющееся мерило [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <https://goldenfront.ru/articles/view/cena-na-zoloto-v-dollarah-ssha-vechno-menyayusheesya-merilo/>
10. Растянников В.Г. Урожайность хлебов в России [Электронный ресурс] / В.Г. Растянников, И.В. Дерюгина. – Режим доступа: http://statehistory.ru/books/Rastyannikov-V-G---Deryugina-I-V-_Urozhaynost-khlebov-v-Rossii/
11. ChartsBin. Historical Crude Oil prices [E-resource]. – Available at: <http://chartsbin.com/view/oau>
12. Mitchell B. Ending food price speculation [E-resource]. – Available at: <http://bilbo.economicoutlook.net/blog/?p=34609&cpage=1>
13. Chefurka P. How tight is the link between Oil, Food and Population? [E-resource]. – Available at: <https://permaculturenews.org/2013/02/02/how-tight-is-the-link-between-oil-food-and-population/>
14. Махинько В.М. Норми споживання хліба в різних країнах з погляду задоволення основних потреб організму [Електронний ресурс] / В.М. Махинько, Л.В. Махинько. – Режим доступа: <https://docplayer.net/41416647-Normi-spozhyvannya-hliba-v-riznih-krayinah-z-poglyadu-zadovolennya-osnovnih-potreb-organizmu-mahinko-v-m.html>
15. Вишневский А. Можно ли накормить весь мир? [Электронный ресурс] / А. Вишневский. – Режим доступа: http://www.val--s.narod.ru/gl_visnevsky.htm
16. Larsen J. Grain Harvest [E-resource]. – Available at: http://www.earth-policy.org/indicators/C54/grain_2012

17. Heijden A. Amazing maize... [E-resource]. – Available at: <http://wergosum.com/amazing-maize/>
18. Francis P. World livestock an asset not a threat to human food availability [E-resource]. – Available at: <http://www.moffittsfarm.com.au/2018/01/19/world-livestock-an-asset-not-a-threat-to-human-food-availability/>
19. Roser M. Yields vs. Land Use: How the Green Revolution enabled us to feed a growing population [E-resource]. – Available at: <https://ourworldindata.org/yields-vs-land-use-how-has-the-world-produced-enough-food-for-a-growing-population>
20. UK Parliament Website. The Global Challenges [E-resource]. – Available at: <https://publications.parliament.uk/pa/cm200809/cmselect/cmenvfru/213/21304.htm>
21. Iowa State University. World Grain Production and Consumption [E-resource]. – Available at: <http://www.fapri.iastate.edu/kcreview99/presentations/KC%20ReviewGrains/sld013.htm>
22. Iowa State University. World Food Grain Per Capita Consumption [E-resource]. – Available at: <http://www.fapri.iastate.edu/kcreview99/presentations/KC%20ReviewGrains/sld015.htm>
23. Кернасюк Ю. Світовий ринок зерна: попит і пропозиція [Електронний ресурс] / Ю. Кернасюк. – Режим доступу: <http://agro-business.com.ua/agro/ekonomichniy-hektar/item/9352-svitoviy-rynok-zerna-popyt-i-propozytsiia.html>
24. Агровестник. Мировой рынок пшеницы, роль и место России на этом рынке [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://agrovesti.net/lib/industries/cereals/mirovoj-rynok-pshenitsy-rol-i-mesto-rossii-na-etom-rynke.html>
25. Jamieson C. The IGC Offers a Glimmer of Hope for 2016/17 Wheat Markets [E-resource]. – Available at: <https://www.dtnpf.com/agriculture/web/ag/perspectives/blogs/canada-markets/blog-post/2016/01/21/igc-offers-glimmer-hope-201617-wheat>
26. FAO. Prospects by Major Sector. Developing countries will become more dependent on imports [E-resource]. – Available at: <http://www.fao.org/docrep/004/y3557e/y3557e08.htm>
27. IGC. World Total – Total Grains. Supply & Demand [E-resource]. – Available at: <https://www.igc.int/en/markets/marketinfo-sd.aspx>
28. Статистика и аналитика. Обзор рынка пшеницы – USDA [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://stat.idk.ru/analytics/428234>
29. ResearchGate. Total and per capita agricultural production [E-resource]. – Available at: https://www.researchgate.net/figure/Total-and-per-capita-agricultural-production_fig3_252356344

30. ФАО. Совместный пресс-релиз ФАО и ОЭСР [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.fao.org/news/story/ru/item/980157/icode/>
31. Eschenbach W. The Long View of Feeding the Planet [E-resource]. – Available at: <https://wattsupwiththat.com/2011/06/09/41401/>
32. The Economist. More valleys than hills [E-resource]. – Available at: <https://www.economist.com/graphic-detail/2014/01/09/more-valleys-than-hills>
33. OECD-FAO Agricultural Outlook. Overview of the OECD-FAO Agricultural Outlook 2016-2025 [E-resource]. – Available at: https://www.oecd-ilibrary.org/sites/agr_outlook-2016-4-en/index.html?itemId=/content/component/agr_outlook-2016-4-en
34. Empiricist D. 8 February 2011 – Grain drain [E-resource]. – Available at: <http://diehardempiricist.blogspot.com/2012/03/8-february-2011-grain-drain.html>
35. Wikimedia. Brent Spot monthly [E-resource]. – Available at: https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Brent_Spot_monthly.svg
36. The Atlas. Food vs Oil [E-resource] – Available at: <https://www.theatlas.com/charts/41sWf17nx>
37. The Atlas. Change in real oil and grain prices [E-resource]. – Available at: <https://www.theatlas.com/charts/NJ6rw8Pcx>
38. FAO. Prospects for aggregate agriculture and major commodity groups [E-resource]. – Available at: <http://www.fao.org/docrep/005/y4252e/y4252e05.htm>
39. International Grains Council [E-resource]. – Available at: <https://www.igc.int/en/default.aspx>
40. ФАО. Положение с продовольствием в мире. Индексы цен ФАО на продовольствие [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.fao.org/worldfoodsituation/foodpricesindex/ru/>
41. МНИАП. Мировой рынок зерновых [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://мниап.рф/analytics/Мировой-рынок-зерновыh/>
42. OECD-FAO Agricultural Outlook. Overview of the Agricultural Outlook 2017-2026 [E-resource]. – Available at: https://www.oecd-ilibrary.org/sites/agr_outlook-2017-4-en/index.html?itemId=/content/component/agr_outlook-2017-4-en
43. Duxton Asset Management. S&P GSCI Agriculture Inflation-Adjusted Index [E-resource]. – Available at: <http://www.xirlynx.com/edm/duxtion/report/edm.html>
44. Batterham R. The Critical Importance of Innovation for the Future of Coal [E-resource]. – Available at: <http://cornerstonemag.net/the-critical-importance-of-innovation-for-the-future-of-coal/>
45. Discovered. Ямайская валютная система [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://discovered.com.ua/glossary/yamajskaya-valyutnaya-sistema/>

References

1. Friedman, M. (1956). *Kolichestvennaya teoriya deneg* [The Quantitative Theory of Money]. [online] Available at: <http://ek-lit.narod.ru/fridsod.htm>
2. Bazilevich, V. (2005). *Istoriya ekonomichnikh vchen'* [History of economic thought]. [online] Available at: <https://library.if.ua/book/39/2906.html>
3. Moiseev, S. (2018). *Renesans monetarizma: chem zhila znamemitaya teoriya v 2000-2018 godakh* [Renaissance of monetarism: what lived the famous theory in the years 2000-2018]. [online] Available at: <http://institutiones.com/theories/3103-renessans-monetarizma.html>
4. Kavitskaya, I. (2013). *Institutsional'nyj podkhod k makroekonomicheskomu analizu* [Institutional Approach to Macroeconomic Analysis]. [online] Available at: <https://cyberleninka.ru/article/n/institutsionalnyy-podhod-k-makroekonomicheskomu-analizu>
5. Geyets, V. and Gritsenko, A. (2013). *Vykhod yz kryzysa (razmyshleniya nad aktualnym v svyazy s prochyttannym)* [Out of the crisis (reflections on topical due to read)]. *Ekonomika Ukrainy*, 6, pp. 4-19.
6. Vokrugsveta.ru, (2016). *Vokrug sveta. Skol'ko vsego v mire deneg?* [Around the world. How much money in the world?]. [online] Available at: <http://www.vokrugsveta.ru/quiz/215270/>
7. Iif.com, (2019). *IIF, Institute of International Finance, Global Debt Monitor* [online] Available at: <https://www.iif.com/Publications>
8. Encyclopedia of economics. (1996). *Optimal'nyj temp inflyatsii* [The optimal rate of inflation]. [online] Available at: <http://economy-ru.info/info/91064/>
9. Goldenfront.ru, (2013). *Tsena na zoloto – vechno menyayushcheesya merilo* [The price of gold is always a changing measure]. *The Daily Gold*. [online] Available at: <https://goldenfront.ru/articles/view/cena-na-zoloto-v-dollarah-ssha-vechno-menyayusheesya-merilo/>
10. Rastyannikov, V. and Deryugina, I. (2009). *Urozhajnost' khlebov v Rossii* [The yield of bread in Russia]. [online] Available at: http://statehistory.ru/books/Rastyannikov-V-G---Deryugina-I-V-_Urozhajnost-khlebov-v-Rossii/
11. Chartsbin.com. *Historical Crude Oil prices*. [online] Available at: <http://chartsbin.com/view/oau>
12. Mitchell, B. (2016). *Ending food price speculation* [online] Available at: <http://bilbo.economicoutlook.net/blog/?p=34609&cpge=1>
13. Chefurka, P. (2013). *How tight is the link between Oil, Food and Population?* [online] Available at: <https://permaculturenews.org/2013/02/02/how-tight-is-the-link-between-oil-food-and-population/>

14. Makhyn'ko, V. and Makhyn'ko, L. (2010). *Normy spozhyvannya khliba v riznykh krainakh* [Norms of consumption of bread in different countries]. [online] Available at: <https://docplayer.net/41416647-Normi-spozhyvannya-hliba-v-riznih-krayinah-z-poglyadu-zadovolennya-osnovnih-potreb-organizmu-mahinko-v-m.html>
15. Vishnevskij, A. (2002). *Mozhno li nakormit' ves' mir?* [Is it possible to feed the whole world?]. [online] Available at: http://www.val-s.narod.ru/gl_visnevsky.htm
16. Larsen, J. (2012). Grain Harvest. [online] Available at: http://www.earth-policy.org/indicators/C54/grain_2012
17. Heijden, A. (2014). Amazing maize... [online] Available at: <http://wergosum.com/amazing-maize/>
18. Francis, P. (2018). *World livestock an asset not a threat to human food availability*. [online] Available at: <http://www.moffittsfarm.com.au/2018/01/19/world-livestock-an-asset-not-a-threat-to-human-food-availability/>
19. Roser, M. (2017). *Yields vs. Land Use: How the Green Revolution enabled us to feed a growing population*. [online] Available at: <https://ourworldindata.org/yields-vs-land-use-how-has-the-world-produced-enough-food-for-a-growing-population>
20. Publications.parliament.uk, (2009). *UK Parliament Website. The Global Challenges*. [online] Available at: <https://publications.parliament.uk/pa/cm200809/cmselect/cmenvfru/213/21304.htm>
21. Fapri.iastate.edu. *Iowa State University. World Grain Production and Consumption*. [online] Available at: <http://www.fapri.iastate.edu/kcreview99/presentations/KC%20ReviewGrains/sld013.htm>
22. Fapri.iastate.edu. *Iowa State University. World Food Grain Per Capita Consumption*. [online] Available at: <http://www.fapri.iastate.edu/kcreview99/presentations/KC%20ReviewGrains/sld015.htm>
23. Kernasyuk, Yu. (2018). *Svitoviy rynek zerna: popyt i prupozytsiya* [World grain market: supply and demand]. [online] Available at: <http://agro-business.com.ua/agro/ekonomichni-hektar/item/9352-svitoviyi-rynok-zerna-popyt-i-propozytsiia.html>
24. Agrovesti.net, (2016). *Agrovestnik. Mirovoj rynek pshenitsy, rol' i mesto Rossii na etom rynke* [World wheat market, the role and place of Russia in this market]. [online] Available at: <https://agrovesti.net/lib/industries/cereals/mirovoj-rynok-pshenitsy-rol-i-mesto-rossii-na-etom-rynke.html>
25. Jamieson, C. (2016). *The IGC Offers a Glimmer of Hope for 2016/17 Wheat Markets*. [online] Available at: <https://www.dtnpf.com/agriculture/web/ag/perspectives/blogs/canada-markets/blog-post/2016/01/21/igc-offers-glimmer-hope-201617-wheat>

26. Fao.org, (2018). *FAO. Prospects by Major Sector. Developing countries will become more dependent on imports.* [online] Available at: <http://www.fao.org/docrep/004/y3557e/y3557e08.htm>
27. Igc.int, (2019). *IGC. World Total – Total Grains. Supply & Demand.* [online] Available at: <https://www.igc.int/en/markets/marketinfo-sd.aspx>
28. Stat.idk.ru, (2017). *Statistika i analitika. Obzor rynka pshenitsy – USDA* [Statistics and analytics. Wheat Market Review - USDA]. [online] Available at: <http://stat.idk.ru/analytics/428234>
29. Researchgate.net, (2006). *Total and per capita agricultural production.* [online]. Available at: https://www.researchgate.net/figure/Total-and-per-capita-agricultural-production_fig3_252356344
30. Fao.org, FAO. *Sovmestnyj press-reliz FAO i OESR* [Joint Press Release of FAO and OECD]. [online] Available at: <http://www.fao.org/news/story/ru/item/980157/icode/>
31. Eschenbach, W. (2011). *The Long View of Feeding the Planet.* [online] Available at: <https://wattsupwiththat.com/2011/06/09/41401/>
32. Economist.com, (2014). *The Economist. More valleys than hills.* [online] Available at: <https://www.economist.com/graphic-detail/2014/01/09/more-valleys-than-hills>
33. Oecd-ilibrary.org, (2016). *OECD-FAO Agricultural Outlook. Overview of the OECD-FAO Agricultural Outlook 2016-2025.* [online] Available at: https://www.oecd-ilibrary.org/sites/agr_outlook-2016-4-en/index.html?itemId=/content/component/agr_outlook-2016-4-en
34. Empiricist, D. (2012). *8 February 2011 – Grain drain* [online] Available at: <http://diehardempiricist.blogspot.com/2012/03/8-february-2011-grain-drain.html>
35. Commons.wikimedia.org, (2016). *Wikimedia. Brent Spot monthly* [online] Available at: https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Brent_Spot_monthly.svg
36. Theatlas.com. *The Atlas. Food vs Oil.* [online] Available at: <https://www.theatlas.com/charts/41sWf17nx>
37. Theatlas.com. *The Atlas. Change in real oil and grain prices.* [online] Available at: <https://www.theatlas.com/charts/NJ6rw8Pcx>
38. Fao.org. *FAO. Prospects for aggregate agriculture and major commodity groups.* [online] Available at: <http://www.fao.org/docrep/005/y4252e/y4252e05.htm>
39. Igc.int, (2019). *International Grains Council.* [online] Available at: <https://www.igc.int/en/default.aspx>
40. Fao.org, (2019). *FAO. World Food Situation. FAO Food Price Index.* [online] Available at: <http://www.fao.org/worldfoodsituation/foodpricesindex/ru/>
41. Мниап.рф, (2016). *MNIAP. Mirovoj rynek zernovyh* [World cereal market]. [online] Available at: <http://мниап.рф/analytics/Mirovoj-rynok-zernovyh/>

42. Oecd-ilibrary.org, (2016). *OECD-FAO Agricultural Outlook. Overview of the Agricultural Outlook 2017-2026*. [online] Available at: https://www.oecd-ilibrary.org/sites/agr_outlook-2017-4-en/index.html?itemId=/content/component/agr_outlook-2017-4-en

43. Xirlynx.com. *Duxton Asset Management. S&P GSCI Agriculture Inflation-Adjusted Index*. [online] Available at: <http://www.xirlynx.com/edm/duxtion/report/edm.html>

44. Batterham, R. *The Critical Importance of Innovation for the Future of Coal*. [online] Available at: <http://cornerstonemag.net/the-critical-importance-of-innovation-for-the-future-of-coal/>

45. Discovered.com.ua, (2017). *Discovered. Yamajskaya valyutnaya sistema [Jamaican currency system]*. [online] Available at: <http://discovered.com.ua/glossary/yamajskaya-valyutnaya-sistema/>

Ognevoj V., pensioner

The labor-cost basis of monetarism. Wheat Exchange Standard (WES)

The article deals with the synthesis of the theory of labor value and quantitative theory of money, the reincarnation of monetary doctrine on the basis of the labor theory of value, puts the monetary system on the labor-intensive foundation of material production. And this, first of all, is a solid currency. Based on the IGC-Wheat market valuation, the supranational monetary system, the Wheat Exchange Standard (WES), is proposed. The methodological toolkit of the study is classical (Marxist) political economy, namely: labor theory of value and the theory of added value. – As the basis of research. Plus a quantitative theory of money is a monetarist doctrine. In methodological synthesis - the monetary economy of political economy. Integration of the quantitative theory of money into the theory of labor value in the presence of a monetary system “Wheat Exchange Standard” transforming the Political Economy from theoretical abstraction into a applied economic science, while fully absorbing the rest of modern directions and trends in the field of economic sciences, in particular - the marginalism which is dominant now. Author's research seeks to scientifically substantiate the quantitative theory of money, putting it on a time-consuming basis, in the context of which the idea of the Wheat Exchange Standard (WES) will be proposed. In practical “Wheat Exchange Standard – WES” is a challenge to the modern system “Special Drawing Rights – SDR”. The monetarism of the currency system WES must balance the world's finances on the basis of the parity of the cost and money. By bringing the money supply to the size of the global value base, national economies should be given the opportunity to unobstructed self-realization based on *laissez-faire* principle in accordance with the law of value.

Key words: law of value, monetarism, wheat exchange standard - WES.

Огневой В.В., пенсионер

Трудо-стоимостная основа монетаризма. Зерновалютный стандарт - WES

В статье предложен синтез теории трудовой стоимости и количественной теории денег через реинкарнацию монетарной доктрины на базе трудовой теории стоимости, что позволяет обеспечить прочную привязку денежной системы к трудозатратной сущности материального производства. На основе рыночной оценки эталонного «IGC-зерна», как единицы стоимости, предлагается наднациональная денежная система – Зерновалютный стандарт WES. Методологическим инструментарием выступает классическая (марксистская) политэкономия, а именно: трудовая теория стоимости и теория прибавочной стоимости, которую усиливает количественная теория денег как монетарная доктрина. Органическое интегрирование количественной теории денег в теорию трудовой стоимости при наличии

денежной системы Зерновалютного стандарта WES усиливает политическую экономию как полноценную прикладную экономическую науку, при полном одновременно поглощении остальных направлений и течений в сфере экономических наук, прежде всего, – доминирующего ныне «маржинализма». В практическом измерении «Зерновалютный стандарт – WES» выступает вызовом современной системе «SDR». Политэкономический монетаризм на основе валютной системы WES призван сбалансировать мировые финансы на основе денежно-стоимостного паритета. Сведя на глобальном уровне денежную массу к величине стоимостной базы, следует предоставить национальным экономикам возможность беспрепятственной самореализации по принципу «laissez-faire» согласно закону стоимости.

Ключевые слова: закон стоимости, монетаризм, зерновалютный стандарт WES.

Рекомендована до публікації 15.11.2019 р.

Надійшла до редакції 15.03.2019 р.